

Raflarda ve orada burada yığılı çok sayıda kitaba bakarken gözünüz birisine ilişir. 1996 yılında yayımlanmış, ben ne zaman almışım, hatırlamıyorum. İçine bakarsınız ve “Bu kitabı neden şimdiye kadar okumadım?” diye sorarsınız.

“Der Wahre İmam” (Gerçek İmam) başlıklı ve 400 sayfadan biraz fazla olan kitap Muhammed döneminden başlayarak sünni islamın politik tarihini anlatıyor. İmam dini önderdir ve Sünni islamda başlangıçtan itibaren politik ve dini önder birleşmiştir.

Yazarı Bassam Tibi... Şam doğumlu, küçük yaşta Almanya'ya gelmiş, politik bilimde öğretim üyesi...

Belki hatırlayan vardır; yıllar önce internetin ilk kullanılmaya başlandığı zamanlarda (yirmi yılı biraz geçti sanırım) sosyalistlerin islamı öğrenmeleri gerektiğinden söz etmişim. Hiç etkisi olmamıştı ve hatta bazıları bunu dua öğrenmek sanmıştı. O yıllarda Faik Bulut'un İslam tarihi ve örgütleri üzerine kitapları yayımlanıyordu, bunları okumak gerekliydi ama öğrenmek istediğim bu değildi. Aslında neyin öğrenilmesi gerektiğini tam olarak ben de bilmiyordum. Aradan geçen yıllar içinde başka alanlardaki bilgi arttıkça islamın ileri derecede politik bir din olduğunu anlamaya başladım.

O yıllarda islamdaki politikleşmenin 1979'daki İran İslam Devrimi ile başladığını sanıyordum. Humeyni'nin “İslam politika demektir, bunu anlamayan hiçbir şey anlamamıştır” belirlemesini hareket noktası olarak alıyordum.

Der Wahre İslam'ı okumaya başladığımda daha ilk sayfalarda bunun doğru olmadığını öğrendim. Humeyni Şiiliği politize etmişti, sünni İslam ise doğuşundan beri dini ve politik önderin birleşmesi temelinde ileri derecede politikti.

Sünni islamın doğuşundan beri peygamber ve sonrasındaki halifeler ya da o makamda

oturduklarını varsayanlar hem dini ve politik sorumlu hem de üst düzeyde komutandır. Bu kişiye Türkçe okunuşuyla Reis deniliyor.

Sünni İslam bu temelde başlangıcından itibaren Hıristiyanlıktan ayrılır. Hıristiyanlıkta bu derecede ileri bir güçler birleşmesi yoktur. Kilise en güçlü olduğu dönemlerde bile politik önder kralı veya prensi gözler, gerektiğinde uyarır. Kilise politikada bu yoldan etkindir, islamda ise etkinlik doğrudandır.

Büyük bir konuyu öğrenirken nereden ve nasıl başlayacağınız belirleyicidir. Bunu ilk olarak sosyalizm tarihi konusunda uygulamıştım.

1990 yılların başları, reel sosyalizm tarihe karışmış; bunun nedenlerinin ve tarihinin öğrenilmesi gerekiyor.

Kabaca iki yerden başlayabilirsiniz:

Baştan başlarsınız ve Lenin şöyle yapsaydı başka türlü olurdu, Stalin böyle yapmalıydı, Troçki ise... diye devam edersiniz. Bu yoldan ilerleyemezsiniz, tarihin içinde kaybolup gidirsiniz.

Geçmişin önemli bir veya birkaç olayını değiştirip ardından da “şöyle olsaydı, böyle olurdu” demek yanıltır. Tarihte bu tür projeksiyonlar yapılmaz. Geçmişteki önemli bir olayı değiştirip diğerlerini aynı bırakmak mümkün değildir. O önemli olay değişince diğerleri de bundan etkilenecektir ve bunun nasıl olacağını bilemezsiniz.

Tarih sondan başa doğru okunur. Bu nedenle de sosyalizm sonrasındaki kapitalist toplumların incelenmesinden başlamak gerekir. Bu inceleme size reel sosyalizmin ne olup ne olmadığını da gösterecektir.

Marx da toplumların incelenmesine kapitalizmin o dönemdeki en gelişmiş örneği İngiltere’den başlamamış mıydı? Önceki toplum biçimi feodalizmi buradan hareketle kavramaya çalışmıştı.

Bu yöntem başlangıç olarak doğrudur ama kendi başına eksik kalır. Ardından ilgili dönemin başlangıcından itibaren tarih incelemesi gelmelidir, ama bu sonraki adımdır.

Somutlarsak, sosyalist ülkelerin tarihleri öğrenilmelidir ama bu öğrenme sonunda nereye varıldığı konusunda edinilen bilgi temelinde yapılmalıdır. Böylece iç bağlantıları, sistemin işleyiş mekanizmasını ortaya çıkarırsınız.

İslam konusunda da ilk iş bu dinin politik tarihini öğrenmektir. Bu konuda sondan başlayarak epeyce okumuştum. Mesela El Kaida ve İslam Devleti gibi örgütlerin doğuşlarını, gelişmelerini ve ayrışmalarını biliyorum. İslamdaki ayrışmalar ve iç kavgalar sosyalistler arasında olanlardan daha ileridedir. Dışarıdan baktığınızda islamı bütün gibi görebilirsiniz ama gerçeklikle ilgisi yoktur. Bırakın sünni İslam içindeki ayrışmaları, Selevi örgütler arasında bile silahlı çatışma düzeyine varan ayrılıklar vardır (İslam Devleti ile El Kaida çatışması gibi). İslam tarihi sert rekabetin ve sürekli iç çatışmanın tarihidir. Biraz güçlenen bağımsızlığını ilan eder ve eskiden bağlı olduğu merkezle çatışmaya girer. İslam Devleti daha önce El Kaida'nın Irak koluydu, bu ülkede sünni isyanı temelinde hızla güçlendi ve bağımsızlaştı.

Okuduğum kitap islamın büyük bölümünü oluşturan sünni islamın politik tarihini inceliyor. İslamın sömürgeciliğe karşı mücadelesi, Arap milliyetçiliğiyle birleşmesi gibi önemli başlıklar içeriyor.

Bu kitabın arkasından Arap ülkeleri tarihinin öğrenilmesi gelmelidir.

Türkiye islamı daha farklıdır ama bu temelin öğrenilmesi zorunludur.

İslam ve politikanın birleşmesi ülkelere göre değişik oluyor. Mısır eskiden beri sünni islamın teorik merkezi sayılır ama buradan hareketle bu ülkedeki Müslüman Kardeşler'in politik konuda daha gelişmiş oldukları sonucuna ulaşamaz. Tersine bu konuda acemiler...

Arap Baharı yıllarında Mısır'da yeni seçimler yapıldığında Müslüman Kardeşler'in başkan adayı

kazanmış ve birkaç ay sonra da ordu tarafından darbeyle indirilmişti.

Mısır ordusu ekonomik ve toplumsal etkinliği bakımından Türk ordusunun bu konuda en güçlü olduğu yıllardan bile ileri konuma sahiptir. Yeni Başkan Mursi bu derece güçlü konumdaki ordunun ayrıcalıklarını hemen ortadan kaldırmaya yönelince darbeyle karşılaştı.

AKP Mursi'yi desteklemişti ama ordunun etkinliğinin geriletilmesi konusunda Müslüman Kardeşler'den daha usta olduğu da görüldü. Mısır'ın sünni islamın dini merkezi olması, politik merkez de olması anlamına gelmiyor. Genelini öğrenilmesinin ardından bu örnekler ayrıca incelenmelidir.

İslamın ilerici derecede politika anlamına geldiğini, doğuşundan beri böyle bir din olduğunu anladığınız oranda, AKP politikasını daha iyi anlarsınız.